

contra (4). Affinitas orta ex nuptiis matrimonium impedit eo modo, quo cognatio; perpetuo scilicet in linea recta ascendentium, & descendentium, in linea transversa usque ad quartum gradum (5); orta vero ex vetita corporum commixtione tantum primum, atque alterum gradum comprehendit (6). Contrahit autem affinitatem sola uxor cum viri consanguineis, & solus vir consanguineis uxoris; verum nulla inter utriusque consanguineos affinitas intercedit (7).

(1) Affinitatis impedimentum ecclesiastica lege constitutum initio fere sæculi IV. habes in Concilio Neocæsariensi *Can. 2.* apud cit. Labbæum *t. 1. col. 1511.* Hujus quoque impedimenti disertamentio est in *Can. 61.* Concilii Eliberitani, quod habitum est an. 305., apud Labbæum *t. 1. col. 999.* Itaque vehementer errant, qui hujus impedimenti originem repetunt à Jure Civili, nimirum à *L. 2. Cod. Theodos. de Incest. nupt.* apud Gothofredum *t. 1. p. 337.*, quæ quidem lex lata est an. 355.

(2) *Can. 10. c. 35. quæst. 2., Cap. 8. & 10. de eo qui cogn. consanguin. uxor.*

(3) Consule Cujacium *ad tit. de Consanguinit. & Affinit. opp. t. 6. col. 1084. ed. cit.*

(4) *Leg. 10. ff. de Grad. & affin.*

(5) *Cap. 1. de Consanguinit. & affinit.*

(6) Concilium Tridentinum *Sess. 24. c. 4. de Reform. matrimon.*

(7) *Cap. 5. eod.* Jus civile vetat etiam conciliari nuptias inter vitricum, & uxorem privigni *Leg. 15. ff. de Rit. nuptiar.*, veram huic legi derogatum est à Jure Canonico in *Cap. 8. de Consanguinit. & affinit.*, uti ostendit Benedictus XIV. *de Synod. diæces. l. 9. c. 17.* Confer etiam Cujacium in *tit. de Consang. & affinit. opp. t. 6. col. 1085. ed. Mutin. seu Ven. 1778.*

§. CXXXVIII. Tertium particulare impedimentum est publica honestas, hoc est reverentia certis personis debita, quæ facit, ut si quis cum aliqua matrimonium ratum, non consummatum, aut etiam sponsalia contraxit, quæ certa, ac pura, hoc est sine conditione, & valida sint (1), cum consanguineis uxoris usque ad quartum gradum, cum consanguineis spon-

sæ usque ad gradum primum, matrimonio jungi vetetur, ac si jungatur, nihil agat (2).

(1) Etiam sponsalia irrita, modo non deesset consensus publicæ honestatis impedimentum parere, Bonifacius VIII. constituit in *Cap. un. de Sponsal. in 6.* Verum Concilium Tridentinum *Sess. 24. de Reform. matrim. c. 3.* sustulit impedimentum honestatis ex sponsalibus quavis ratione nullis; quam Tridentinam legem tantum ad sponsalia de futuro pertinere, declaravit S. Pius V. in *Const. Ad Romanum 85. in Bullario ed. Rom. ult. t. 4. part. 3. p. 18.*

(2) Publicæ honestatis impedimentum tamquam recens inventum Hæretici reprehendunt, atque eorum è numero Henricus Brouwerus *de Jure connub. l. 2. cap. 14.* plura de hoc impedimento, præter verum, atque honestum, dicit, atque illud primum à Bonifacio VIII. excogitatum putat. Verum multo ante Bonifacium hujus impedimenti diserta mentio est in *Can. 14. & 15. c. 27. q. 2.*, quin etiam IV. sæculo Siricius *Ep. 1. ad Himer. c. 4.* apud Constantium *col. 628.* vetat generatim, ne quis alterius sponsam uxorem accipiat; ac plane falsum est, sicuti Jueninius observat *de Sacram. Dissert. 10. quæst. 7. c. 9.*, decretum, quod ex Benedicto Pontifice Brouwerus recitat. Quin impedimenti publicæ honestatis vetus origo est, non obscure expressa in Jure civili, uti late ostendit Alexius Symmachus Mazochius *Diatrib. 1. in Can. 11. liberit. 54. n. 15. & Not. 6. p. 235. & seq. ed. Rom. 1766.* Et sane laudat Vir doctus *L. 12. §. 1. L. 14. §. 4. L. 42. ff. de Rit. nupt.*, & §. 9. *Instit. ut de Nupt.*, additque præterea Alexii Comneni constitutiones 3. & 4. apud Gothofredum in *Corp. jur. civ.*, quibus in locis de publica honestate agitur disertissime. Itaque hoc impedimentum in remotissima Ecclesiæ antiquitate fixas habet radices; imo nunc etiam magna ex parte mitigatum est, cum antea quartum gradum comprehenderet, nunc à Synodo Tridentina coercitum sit intra primum gradum, si ex sponsalibus, intra quartum, si ex matrimonio rato procedat; tantum abest, ut conquiri Brouwerus, aliique hæretici possint, inventum hoc impedimentum fuisse ambitu, & cupiditate Summorum Pontificum, ut suam latius jurisdictionem, potestatemque explicarent.

§. CXXXIX. Sequitur impedimentum criminis, quod duplex est, adulterium, & homicidium. Adulteram nubere adultero vetat Jus Civile Romanorum (1); quod quidem jus initio etiam Ecclesiæ fuis-

se videtur (2). Sed nunc adulterium tantum matrimonium dirimit, si adulter, & adultera, vel eorum alter in innocentis uxoris, vel mariti mortem conspiraverint, ut nuptias inter se conciliarent, vel vivo adhuc alterius conjugis, patratum sit adulterium, ac simul mutuo data futuri matrimonii fides, cum alter alterius nuptias non ignoraret (3). Homicidio quoque dirimitur matrimonium; nam si quis alterius conjugem interfecerit, nuptias inire non potest cum altero conjugis, qui superstes est, modo & ipse in hanc mortem conspiraverit (4).

(1) *Leg. 11. §. 11., & Leg. 40. ff. ad L. Jul. de Adulter., Novel. 234. c. 7. col. 9. tit. 9.*

(2) *Can. 1. c. 31. quæst. 1.,* qui canon à Gratiano tribuitur S. Leoni M., sed revera desumptus est ex Concilio Triburiensi anno 895. *Can. 51. apud Labbæum t. 11. Concil. col. 653.* Idemque habet Concilium Altheimense apud eundem Gratianum *Can. 3. ibid.* Canon autem 2. *ead. c. & quæst.* qui excerptus est ex S. Augustino de *Nupt. & concupiscen. c. 10. opp. t. 13. col. 355. ed. Maurin. Ven. 1768.,* longe aliam, ac interpretum vulgus putat, habere significationem, ostendit Sebastianus Berardus *Gratiani canones &c. part. 3. cap. 19. p. 310. ed. Ven. 1783.* Porro solum adulterium initio irritum fecisse videtur matrimonium; sed Gratianus antiquos canones arctavit iis conditionibus, quas descripsit post *cit. Can. 3.,* si adulter nihil in mortem viri machinatus fuerit, vel si vivente viro fidem adulteræ non dedit, se sumpturum eam sibi in conjugem, si viro ejus superviveret. Jus idem hoc constitutum est in *c. 6. & pen. de Eo qui dux. in matrim. quam polluit per adulter.* Conditiones illas à Gratiano descriptas minime necessarias habuisse videtur Alexander III. in *c. 1. eod.,* uti intelligitur ex eo, quod utitur verbo *maxime,* sed eas ut necessarias agnovit Innocentius III. in *d. c. 6.* Quare simplex adulterium sine conspiratione in conjugis necem, aut sine data matrimonii fide dirimens impedimentum non inducit. Confer Benedictum XIV. in *Constit. Reddita 113. t. 1. ejus Bullar. §. 15. & seq. p. 279. ed. Rom. seu Ven. 1754.*

(3) *Cap. 1. & 7. De eo qui dux. in matrim. quam polluit per adulter.*

(4) *Cap. 1. de Convers. infidel.*

§. CXL. Cultus disparitas matrimonio jungi ve-

tat baptizatos, & non baptizatos. A primis Ecclesiæ sæculis semper interdictæ fuerunt Christianorum nuptiæ cum Judæis, & Infidelibus, quoniam eas contrahere idem videbatur, ac prostituere membra Christi cum gentilibus (1). Verum Christiani, qui tales nuptias conciliabant, tantum violatæ disciplinæ rei erant, pœnisque subiciebantur; at nulla Ecclesiæ lex erat, quæ illas infirmaret. Quin talium nuptiarum occurrunt exempla celeberrima, qualia sunt S. Monicæ, & S. Clotildis, quarum altera Patricium, altera Clodovæum Francorum Regem, utrumque ethnicum, virum habuit. Postremo consuetudine, ut videtur, inductum, ac lege ecclesiastica sancitum est, ut fidelium conjugia cum infidelibus irrita habeantur (2). Matrimonia Catholicorum cum Hæreticis improbat Ecclesia, sed ea tamen consistunt; quin etiam interdum à Sede Apostolica ex justa causa, certisque adjectis legibus permittuntur (3).

(1) S. Cyprianus de *Laps. p. 88. ed. Amstelæd. 1700.* Vide etiam Concilium Eliberitanum *Can. 15. 16. 17. col. 252. t. 11.,* Chalcedonense *Can. 14. col. 607.,* Agathense *Can. 67. col. 1005. t. 1. Collect. Harduini, & Gratianum tot. c. 28. q. 1.* Neque cum infidelibus solum, sed etiam cum hæreticis Catholicorum matrimonia damnat Ambrosius in *Can. 15. c. 28. q. 1.* Synodus Agathensis in *Can. 16. l. c. misceri vetat connubia cum hæreticis: nisi prostentur, Christianos esse futuros, & catholicos.* Jus Græcorum in iis matrimoniis constitutum explicat Synodus Trullana *Can. 72.,* quem in locum vide Balsamonem, & Zonaram apud Beveregium *Pandect. Canon. t. 1. p. 241. seq. ed. Oxon. 1672.*

(2) In sacris literis nihil est, ex quo necessario inferri debeat, jure divino, ac præcepto positivo vetita esse fidelium cum infidelibus matrimonia; secluso subversionis periculo, quia tunc quilibet omni jure hujusmodi conjugium inire prohiberetur. S. Augustinus *lib. de Fid. & oper. c. 19. opp. t. 11. col. 550. ed. Maurin. Ven. 1767.* S. Cyprianum inter malos Christianorum mores recensere testatur jungere cum infidelibus vinculum matrimonii, quod nihil aliud esse asserbat, quam prostituere gentilibus membra Christi; quæ nostris temporibus, pergit ipse Augustinus, jam non putantur esse peccata, quoniam revera in novo testamento nihil inde præceptum est; & ideo aut licere creditum est, aut velut du-

binum derelictum. Quod etiam confirmat *de Conjug. adulterin. l. 1. c. 25. tom. 8. col. 1746*. Non enim, inquit, tempore testamenti revelati novi, in Evangelio, vel ullis Apostolicis literis sine ambiguitate declaratum esse recolo, utrum Dominus prohibuerit fideles cum Infidelibus jungi. Itaque hoc impedimentum ex vetusta consuetudine, ac lege Ecclesie videtur repetendum. Consule Tournelyum *Prælect. theolog. de Sacram. matrimon. q. 2. art. 2.*, & Jueninum *de Sacram. diss. 10. q. 7. c. 6. art. 2.*

(3) Late ea de re agit Benedictus XIV. in *Const. Matrimonii. 34. tom. 1. ejus Bullar. p. 53.*, & in *Constit. Magnæ 51. t. 2. p. 247. ed. Rom. seu Ven. 1754.*, ubi etiam antiquiores Summorum Pontificum constitutiones indicantur.

§. CXLI. Caput alterum impedimentorum, uti supra diximus, error est. Non omnis error, qui in nuptiarum contractum incidit, eas irritas facit, sed ille, qui personæ dicitur, cum videlicet is, cum quo contrahitur, alius revera est ab eo, qui creditur (1). Quod naturali rationi consentaneum est, cum in id, quod ignorat, consentire nemo possit. Error, qui dicitur fortunæ, aut qualitatis, nihil officit, cum non pertineat ad vim intimam, sive ad substantiam contractus (2); nisi error qualitatis in personam redundet (3). Itaque valent nuptiæ; cum quis uxorem accipit inopem, ignobilem, inelegantem, quam divitem, nobilem, elegantem putabat.

(1) *Tot. caus. 29. quæst. 1.*

(2) *Cap. 26. de Sponsal. & matrim., l. 9. ff. de Contrah. empt.*

(3) Confer S. Thomam in *4. Senten. dist. 39. & 30. quæst. 1. art. 2. ad 5.*

§. CXLII. Sed & ignorata quoque servilis conditio nuptiis impedimento est; & ideo non valet matrimonium ab homine libero contractum cum ancilla, quæ libera habebatur (1). Civiles Leges nullas servorum nuptias, sed tantum contubernia agnoverunt (2); & canones initio desiderasse videntur consensum dominorum, ut nuptiæ illæ ratæ firmæ habe-

rentur (3). Sed nunc valent matrimonia servorum, etiam invitis dominis, contracta (4); & valet etiam matrimonium liberi hominis cum ancilla, modo ipse ejus servitutum non ignoraverit (5).

(1) *Cap. ult. de Conjug. servor.*

(2) *Leg. 3. C. de Incest. & inutil. nupt.* Consule Harpectum, & ceteros interpretes in *tit. Inst. de Nupt.*

(3) *Can. 8. c. 29. qu. 2.*

(4) *Cap. 1. de Conjug. servor.*

(5) *Can. 2. 4. & seq. c. 29. qu. 2., Cap. 2. de Conjug. servor.* Van-Espenius, cujus mira in figendis epochis confidentia est cum pari rerum ignorance conjuncta *Jus eccles. par. 2. tit. 13. c. 3. n. 9.* affirmare non dubitat, Gratianum nixum falso Decreto Julii Pontificis in *Can. 1. c. 29. qu. 2.* primum adhibuisse distinctionem *inter scienter, & ignoranter cum personis servilis conditionis contrahentes*, eam accepisse Summos Pontifices, cum ea de re Decretales ediderunt, atque ita inductum fuisse hoc impedimentum *restrictum ad casum, quo circa conditionem servilem error interoenisse probatur*. Sed ut paucis me expediam, atque hominis errorem patefaciam, dabo Concilia duo, quæ multo antiquiora Gratiano sunt, scilicet Vermeriense, quod anno 752., & Compendiense, quod anno 757. habitum est. Duobus his Conciliis proponitur dissertissime ea distinctio, quam Van-Espenius à Gratiano excogitatam putat. En Vermeriensis Concilii verba *Can. 13. apud Labbeum t. 8. Concil. col. 408. Qui scit uxorem suam ancillam esse, & accipit eam voluntarie, semper postea permaneat cum ea*. Clariora sunt etiam Compendiense Concilii verba *Can. 5. col. 451. ibid. Si Francus homo accepit mulierem, & sperat quod ingenua sit, & postea invenit, quod non est ingenua, dimittat eam, si vult, & accipit aliam. Similiter si femina ingenua, & sciebat tunc quod servus erat, habeat interim quo vivit. Una lex est viris, & feminis*. Habes hic disertissime propositum, explicatumque discrimen *inter scienter, & ignoranter cum personis servilis conditionis contrahentes*. Eadem jurisprudentia est in Capitularibus Regum Francorum *l. 5. c. 20. t. 1. col. 554. ed. Balutii Ven. 1772*, eadem apud Burchardum *l. 9. c. 27.*, & eadem apud Ivonem *par. 8. c. 52. & 165*. Vides igitur Van-Espenii errorem; sed & aliis similibus, atque gravioribus refertum est indigestum illud opus, quod equidem non intelligo, quomodo à quibusdam tantopere laudari possit.

§. CXLIII. Postremum caput impedimentorum pertinet ad formam, atque rationem, qua nuptiæ concii-

liantur. Principio nullum est matrimonium, quod vi adhibita, illatoque metu contractum fuit; cum omnem consensus libertatem postulet nuptialis consociatio, quæ semel rite inita amplius dissolvi non potest. Verum ut vis, indeque ortus metus irritum matrimonium faciat, debet esse gravis, & quo vir fortis & constans afficiatur (1); præterea ab homine injuste illatus esse debet, quia si quem Judex metu poenarum cogat nubere puellæ, cui stuprum intulit, justus hic metus est à legis imperio procedens, & ideo nuptiæ consistunt (2). Est autem Judicis metum expendere, gravis ne sit, an levis, & inanis (3); ac sæpe novo, liberoque consensu convalescit matrimonium, quod irritum metus fecerat (4).

(1) *Cap. 6. 15. & 28. de Sponsal., Cap. 2. de Eo qui dux. in matrim. quam pol. per adulter.*

(2) *Cap. 1. de Adulter. & stupr., Cap. 10. de Sponsal. & matrim.*

(3) *Consule Fagnanum in c. Consultationi de Sponsal. num. 12.*

(4) *Cap. 21. de Sponsal. & matrim. Vide etiam Fagnanum in c. Is qui 30. de Sponsal. n. 14., ubi habes ea de re editam à S. Pio V. declarationem.*

§. CXLIV. Eadem est causa raptus, qui vetat consistere matrimonium, quod inter raptorem, & raptam contractum fuit. Mulier enim per vim abducta, ac raptoris imperio, aspectuque truci perterrita non videtur sponte in nuptias consentire. Atque antiquis quidem legibus nunquam ipsa raptori matrimonio conjungi poterat (1), sed nunc potest: si à raptore separata, atque in loco tuto constituta libere assentiatur, quia procul est metus, qui suum mulieri arbitrium, & liberam voluntatem adimebat (2).

(1) *Can. 11. c. 36. qu. 2. Vide etiam Codicem Theodosianum l. 9. tit. 24. de Raptu virgin. vel viduar.; L. 1. & L. unic. Cod. Justinian. eod. tit., & Capitularia Regum Franc. l. 6. c. 96. t. 1 col. 627. ed. Baluzii Ven. 1752. Concilium Chalcedonense Can. 27 t. 4. Concil. Collect. Labbei col. 1691. ed. Ven. Eas, qui nomine con-*

jugii mulieres rapiunt, vel opem ferunt, ac consentiunt iis, qui rapiunt, si sint quidem clerici proprio gradu excidere jubet; sin autem laici anathematizari.

(2) Concilium Tridentinum *Sess. 24. c. 6. de Reform. matrim., Cap. 7. de Raptor.* Certum porro est raptum violenter patratum dirimens impedimentum inducere; sed non ita exploratum omnibus est, num idem impedimentum oriatur etiam ex raptu *seductionis*, ut vocant, cum scilicet mulier dolo, aut illecebris decepta est. Affir- mant Tournelyus. *Prælect. Theolog. de Sacram. matrim. qu. 8. art. 1., Collectus Inst. theolog. t. 9. tract. de Matrim. c. 7. §. 2.,* & alii præsertim ex Gallicis scriptoribus; sed alii tamen negant, & horum opinionem *communioem* vocat Giraldus *Exposit. Jur. Pontific. par. 1. sect. 840. p. 668.* Illud animadvertere oportet, raptum, qui patratu est non tantum consentiente, sed etiam postulante, & suadente puella, impedimento non esse, quominus raptor cum ea contrahat matrimonium, sicuti à Sac. Congregatione Concilii responsum fuisse testatur Giraldus *l. c. & par. 2. sect. 123. p. 999.*

§. CXLV. Turpes, & iniquæ conditiones faciunt irritum matrimonium, modo ejus bono adversentur. Ita si qui nubat adjecta lege, ut mulier suum corpus in quæstum conferat, ut partum abigat, ut matrimonium dissolvatur faciunt hæ conditiones, ut nulla vis matrimonii sit (1). Ceteræ conditiones, licet turpes, & iniquæ sint, modo cum matrimonii bono non pugnent, haud illud vitiant, sed potius ipsæ vitiantur, ac despicuntur, quasi adjectæ non fuerint (2).

(1) *Cap. 7. de Condit. apposit.*

(2) *Cap. 1. eod.*

§. CXLVI. Denique irritum est matrimonium non contractum *in facie Ecclesiæ*, quod clandestinum dicitur. Hujusmodi matrimonia etiam ante Synodum Tridentinam prohibuit Ecclesia, quæ semper exegit præsentiam Parochi, ac testium, sed ea pridem subjiciebat poenis, non item infirmabat (1). Concilium Tridentinum cum adverteret ad damna gravissima, quæ ex his matrimoniis oriebantur, ea irrita declaravit (2); & ideo nunc nuptiæ non valent, nisi coram proprio Parocho, aut alio vel ejus, vel Episcopi mandato Sacer-

dote, ac duobus, tribusve testibus concilientur (3). Quod non pertinet ad eas regiones, in quibus Tridentinum Concilium receptum non est; nam ibi adhuc valent clandestina matrimonia, nisi quis tantum ut clam nuberet, eo se contulerit, relicto loco, in quo Tridentina lex obtinebat (4). Quod attinet ad ea matrimonia, quæ temere sunt contracta, omissis tribus denunciationibus (5), ea vetita quidem, & minus honesta, non tamen irrita sunt.

(1) Disputat ea de re accurate, & copiose Benedictus XIV. de *Synod. Dioces. l. 8. c. 12.*

(2) Concilium Tridentinum *Sess. 24. de Reform. matrim. c. 1.* Consule Pallavicinium *Histor. Conc. Trident. l. 22. c. 4. & l. 23. c. 9.*, ubi accurate explicatum habes, quam diligenter expensa sint omnia, antequam illud evulgaretur decretum, quo clandestina matrimonia irrita declarata sunt.

(3) Modo autem Parochus præsens sit, atque id, quod agitur, intelligat, matrimonium valet, etiam si casu repertus, aut aliam ob causam vocatus sit. Vide Benedictum XIV. de *Synod. Dioces. l. 13. c. 23.*, ubi & alia multa habes, quæ ad hanc rem pertinent. Confer etiam Schmalzgrüeber *Jus eccl. univers. l. 4. tit. 3. §. 3.* ubi etiam late ostenditur, qualis, & quomodo Parochus præsens esse debeat. Similiter necesse non est, quod testes expresse sint vocati, ut præsentibus matrimonio sint; sed etiam testes casu reperti apti, & idonei sunt. Consule Schmalzgrüeber. *l. c. §. 5. n. 234. & seq.*

(4) Vide Benedictum XIV. *l. c. l. 13. c. 4. n. 10.*, ubi habes declarationem ea de re editam à Sac. Congregatione Concilii, quam Urbanus VIII. confirmavit.

(5) Vetusta est lex Ecclesiæ confirmata à Synodo Tridentina *Sess. 24. c. 1. de Reform. matrim.*, per quam omnia matrimonia, antequam conjungantur, tribus continuis diebus festis in Ecclesia publice inter Missarum solemnias nuncianda sunt, ut ita, si quod forte latet, impedimentum detegatur. Concilium Lateranense in *Cap. 3. de Clandest. desponsat.* hæc edicta, sive denunciations repetit ex speciali nonnullorum locorum consuetudine, quam ubique servandam esse constituit. Cujacius in *Cap. 27. de Sponsal. & in Cap. 3. de Clandest. desponsat. opp. t. 6. col. 1041. & 1055. ed. Mutin. 1778.* præsertim apud Gallos hujusmodi consuetudinem viguisse tradit; sed eadem revera & in aliis locis obtinebat. Nam illas in Papiensi Ecclesia adhibitas testatur Gonzalez *ad c. 17. verb. Bannis de Sponsal.*, & in Africa etiam usitata fuisse, ex Tertulliano mo-

net Bohemerus *ad c. 3. n. 21. de Clandest. desponsat.* Quinimo à primæva apostolorum institutione eam semper fuisse disciplinam, ut nuptiæ non clam, sed publice in facie Ecclesiæ, coram testibus, & de Episcopi sententia conciliarentur, facile colligitur ex S. Ignatio *Ep. ad Polycarpum n. 5.* apud Cotelierium *PP. Apostolic. t. 2. p. 41. ed. cit.*, & Tertulliano *l. 2. ad Uxor. n. 8. & de Pudicit. n. 4. p. 171. 557. ed. Ven. 1744.* Eadem est disciplina in *Can. 2. c. 30. qu. 5.*, quem canonem exemplo Burchardi, & Ivonis Hormisdæ P. falso Gratianus adscribit; eadem in Capitularibus Regum Francorum *l. 6. c. 133. & l. 7. c. 179. t. 1. col. 632. & 709. ed. Baluzii Ven. 1772.*, & in canonibus Isaac Episcopi Lingonensis *tit. 5. c. 6.* apud Labbæum *t. 10. Concil. Col. 46. ed. Ven.* Quanta vero sit harum denunciationum utilitas, ipsi etiam Protestantes noverunt, qui eas suis legibus pluries confirmarunt, uti ostendunt Menckenius *de Omiss. proclam. sacerdotal. thes. 1.*, & Bohemerus *Jur. Parochial. sect. 4. c. 3. §. 2.*

SECTIO X.

DE IMPEDIMENTIS IMPEDIENTIBUS.

CXLVII. Antiqua impedimenta impedientibus. CXLVIII. Hodie quæ sint? ta impedientia plura numero.

§. CXLVII.

Impedimenta impedientia esse diximus, quæ contractum matrimonium non dirimunt, sed tantum contrahendum impediunt. Sunt igitur cum his impedimentis minus laudabiles, & minus honestæ nuptiæ, irritæ vero non sunt. Magnus olim horum impedientium numerus. Nam reus gravioris criminis, & qui publicam agebat poenitentiam à nuptiis arcebat (1); nec puellæ nubere poterat, qui eam ad christianam religionem instituerat, qui patrinus catechismi dicebatur.

(1) *Can. 5. 12. & seq. c. 33. qu. 2., Cap. 2. de Poenitent. & remiss.*

§. CXLVIII. Nunc impedimentis impedientibus irritati sunt sponsi, qui cum sibi futuras nuptias pro-

miserunt, nequeunt fidem fallere, & cum alio, aliave inire matrimonium; filifamilias, qui sine parentum consensu nubere prohibentur (1); obstricti voto simplici castitatis, quale est votum extra sacros ordines, aut extra religiosam professionem emissum; ignorantes elementa christianæ religionis (2); catholici conjungentes nuptias cum hæreticis (3); nubentes omissis denunciationibus, aut extra tempus permissum, hoc est à prima Dominica Adventus usque ad diem Epiphaniæ, & à feria quarta Cinerum usque in octavam Paschatis inclusive, ut ajunt, quo toto temporis cursu publicæ, ac solemnes nuptiæ interdictæ sunt (4); vetiti à Summo Pontifice (5), vel ab Episcopo, aut Parocho certas inire nuptias ob latens impedimentum, quod subesse creditur, donec ejus suspicio removeatur (6).

(1) Concilium Tridentinum *Sess. 24. de Reform. matrim. c. 1.* Qua in re Jus Canonicum abrogat Jus Civile, quod parentum consensum necessarium statuit ad vim matrimonii *Inst. de Nupt. in princ. l. 2. 10. 11. ff. de Rit. nupt. l. 7. 12. 20. Cod. de Nupt.* Sed obstat locus Pauli IC. *Recept. senten. l. 2. tit. 19. n. 2.*; qui etiam ex Jure civili valere inquit matrimonia, quæ à filiisfamilias sine parentum consensu contracta sunt. De hoc Pauli loco multa sunt doctorum virorum Cujacii, Gothofredj, Vinnii, Grotii interpretationes, quas vide apud Antonium Schultingium *ad eumd. loc. n. 6. Jurisprud. vet. ante Justinian. t. 1. p. 300. ed. Lips. 1737.*; & Alexium Symmachum Mazochium *in Dissert. Muscettulæ de Sponsal. & matrim. dub. 1. not. 5. p. 21. ed. Romæ 1766.* Ecclesia autem, cujus tantum ea in re leges sequi debemus, hæc quidem matrimonia inita à filiisfamilias contra reverentiam, qua eos prosequi decet parentes suos, semper detestata est, sed ea tamen rata firma habet. Multi putant, Gallos eo jure uti, ut apud ipsos parentum dissensus impedimentum dirimens inducat. At longe alia Gallis plerisque mens est, ex quorum sententia defectus patrii consensus secundum mentem Regum Christianissimorum non attingit contractus substantiam, sed tantum effectus civiles, uti ex Juvenio tradit Mazochius *l. c. not. 12. p. 30.* Argumentum hoc late, & diligenter pertractavit Franciscus Maria Muscettula peculiari dissertatione *De Sponsalibus, & matrimoniis, quæ à filiisfamilias contrahuntur parentibus inicitis, vel juste inicitis*, quam dissertationem Alexius Symmachus Mazochius doctis, copiosisque notis illustravit.

(2) Consule Rituale Romanum *tit. de Matrim., 8.* Carolum Borromeum *in Concil. Provinc. Mediolanen. V. par. 3. act. Eccles. Mediol. par. 1. p. 287.*, Benedictum XIV. *Const. Etsi minime 42. § 11. t. 1. ejus Bullar. p. 68. ed. Rom. seu Ven. 1754. & de Synod. dioces. l. 8. c. 14.*

(3) Concilium Laodicenum *Can. 10. t. 1. Collect. Harduini col. 784.*, *Can. 16. c. 28 qu. 1., Cap. 14. de Hæret. in 6.*, Benedictus XIV. *Const. Matrimonia 34. §. 3. t. 1. ejus Bullar. p. 53. cit. ed.* Quæmadmodum autem, & quibus legibus interdum à Sede Apostolica catholicarum cum hæreticis matrimonia permittantur, late explicat Benedictus XIV. *cit. Const. 34., & Const. Magnæ nobis 51. p. 247. t. 2.* Confer etiam eundem Benedictum XIV. *de Synod. Dioces. l. 6. c. 5. 6. & 7.*, ubi de matrimoniis, quæ inter catholicos, & hæreticos contrahuntur, late disseritur.

(4) *Can. 8. & 11. c. 33. qu. 4.* Concilium Tridentinum *Sess. 24. de Reform. matrim. c. 10.* Vide etiam Fulgentium Ferrandum *in Breviar. Canon. n. 210.*, & Crisconium *in Breviar. Canon. c. 188.* utrumque apud Pithæum *Cod. Canon. Eccles. Roman. p. 313. & 322.* Multiplex autem erat olim hoc tempus, quo publicas, ac solemnes nuptias inire non licebat, uti patet ex *Can. 10. caus. & qu. cit.*, quem canonem Gratianus tribuit Concilio Salegunstadiensi *Can. 3. apud Labbæum t. 11. col. 1131. ed. Ven.* Sed nunc à Concilio Tridentino ita, uti diximus, arctatum est. Hoc autem tempore tantum publicas, ac solemnes nuptias vetitas, non item vetitum esse matrimonium, quod sine solemnitate conjungitur, omnes plerique sentiunt. Quare non datur solemnitas benedictio, neque item celebratur missa *pro sponso, & sponsa*, in qua eadem benedictio tribuitur, neque sponsa solemniter in viri domum traducitur, neque demum ceteræ solemnitates peraguntur. Confer Cabassutum *Jur. Canon. theor. & prax. l. 3. c. 20. n. 8.*, & Benedictum XIV. *Inst. eccles. 80. n. 3. seq.*

(5) Summus Pontifex, cum matrimonium vetat, etiam clausulas adungere potest, per quas irritum fiat, si contrahatur *Cap. 4. de Spons. duor.* Episcopi, & Parochi interdictum tantum impediens impedimentum inducit, donec in latens malum, & impedimentum inquiratur.

(6) *Cap. ult. de Clandestin. desponsat., Cap. 1. & 3. de Matrim. contract. contr. interdict. eccles.*

SECTIO XI.

DE DIVORTIIS.

- CXLIX. Quid divortium, & repudium?
 CL. Quomodo solvatur matrimonium consummatum?
 CLI. Quomodo ratum?
- CLII. & CLIII. Quibus de causis tori separatio fiat?
 CLIV. & CLV. Quomodo, & quibus solemnitatibus expedienda sit?

§. CXLIX.

Matrimonium interdum solvi contingit, idque duobus modis, vel quoad ipsum vinculum, quo conjuges obstricti tenentur, vel tantum quoad torum, & mutuam habitationem. Jure Romano ipsa vinculi solutio divortium dicitur, & hoc facit potestatem novas ineundi nuptias, cum primæ solvuntur. Differt divortium à repudio, quod hoc & in uxorem, & in sponsam cadit, illud tantum in uxorem; quoniam non recte dicitur sponsa divertere, cum divortium ex eo dicatur, quod in diversas partes eunt, qui discedunt (1). Jure Canonico & ipsa vinculi nuptialis solutio, & separatio tori, atque habitationis, quæ fit, integro vinculo, divortium appellatur.

(1) *Leg. 101. ff. de Verb. significat.* Consule Philippum Vicat *Vocabular. jur. verb. Divortium.*

§. CL. Nuptiale vinculum difficilius solvitur, si consummatum, facilius, si nondum consummatum matrimonium sit. Consummati matrimonii vinculum solvit mors naturalis conjugis, quo vita functo alias nuptias inire licet (1), & conversio conjugis infidelis; si nimirum alter adhuc infidelis sit, atque ab illo discedat, aut ejus mora injuriam religioni afferat, ac peccandi occasionem præbeat (2). Quod si conjugis, qui Christi fidem amplexus est, molestus

non sit infidelis, divortium fidei non conceditur, ut nimirum alter alterius salutem procuret. Separato autem conjugio per Christianam Religionem ab altero susceptam, si deinceps etiam infidelis Christianus fiat, antequam alter novas nuptias conciliet, matrimonium redintegratur (3). Verum matrimonii vinculum non solvitur, si duo fideles conjugio juncti sint, atque alter eorum à fide discedat (4).

(1) Apostolus I. *ad Corinth. VII. 39.* Non defuerunt hæretici Montanistæ, atque alii, qui contra Ecclesiæ doctrinam secundas nuptias vetitas dixerunt. Confer Jueninium *de Sacram. diss. 10. qu. 4. c. 1. art. 2.*

(2) Apostolus I. *ad Corinth VII. 13. & seq., Can. 4. & seq. c. 20. qu. 1., Cap. 7. de Divort.* Monendus est autem conjux infidelis, num & ipse Christi Religionem amplecti velit, antequam hoc matrimonium dissolutum habeatur. Consule, qui ea de re copiose disputat, Benedictum XIV. *de Synod. diæces. l. 13. c. 21. n. 2. & seq.*

(3) *Cap. 8. de Divort.*

(4) *Cap. 7. eod.*

§. CLI. Ratum matrimonium, præter alterius obitum, & infidelis conjugis conversionem, solvitur etiam auctoritate Summi Pontificis, qui ea tamen uti non solet, nisi causa cognita (1), & Religionis professione. Nam ut conjuges de meliori proposito deliberent, postquam matrimonium contraxerunt, non eo statim uti coguntur, sed habent duos menses; à quo temporis intervallo si eorum alter Religionem ingrediatur, in eaque professionem emittat, ita solvitur matrimonium, ut conjugis relicto suo lubitu liceat alias nuptias conciliare (2).

(1) Confer Benedictum XIV. *l. c. n. 4., & vide etiam ipsius Constitutionem Dei miseratione 35 § 15. t. 1. ejus Bullar. p. 52. cit. ed., ubi declaratur, quomodo, & quo ritu matrimonium ratum à Sede Apostolica dissolvatur.*

(2) *Cap. 2. 7. 14. de Convers. conjug.* Concilium Tridentinum *Sess. 24. Can. 6. de Matrim.* Tridentinum hunc canonem, & Pon-

tificias illas leges, quibus statutum est, matrimonium ratum, non consummatum dirimi per solemnem Religionis professionem, carere ausus est Petrus Suavis, sive Paulus Sarpus, aut Marcus Antonius de Dominis, quisquis sit auctor historiae Concilii Tridentini. Sed omnia hujus scriptoris commenta, & sophismata, præter ceteros, solide, graviterque refutavit Carolus Blaschus *Diatrib. 4. p. 205. seq.* Vide etiam Tournelyum *Prælect. theolog. de Sacram. matrim. qu. 5. art. 2.*

§. CLII. Tori, seu habitationis separatio minorem quoque habet difficultatem; quoniam & mutuo consensu conjugum, & altero invito fieri potest. Mutuo consensu fit, cum uterque conjux castitatem vovet, aut approbatam Religionem profitetur (1). Altero autem invito plures sunt divortii causæ; nimirum si alter conjugum in hæresim, aut in idololatriam prolabatur (2); si ea conjunctio peccatum parere, aut disjunctio emendationem afferre possit (3); si gravem in uxorem sævitiam maritus adhibeat (4); si alter conjugum adulterium; aut infandæ veneris scelus commiserit (5).

(1) *Cap. 1. & 4. de Convers. conjug.* Quia in re illud decet animadvertere, non cogi uxorem religiosam professionem emittere, cum in ea ætate est, ut sine suspitione in communi hominum societate versari possit, modo extra religionem castitatem voveat, cogi autem omnino, cum florens ætas facit huic suspitioni locum.

(2) *Cap. 2. 6. 7. de Divort., Can. 5. c. 28. qu. 1.*

(3) *Cap. 2. de Divort., Cap. 3. de Adulter.*

(4) *Cap. 8. & 13. de Restit. spoliat., Can. 6. c. 31. qu. 1.* Verum si maritus caveat de non vexanda uxore, neque tanta sit ejus sævitia, ut non satis caveri posse videatur, eam ob causam tori separatio non conceditur.

(5) Quin debet maritus uxorem adulteram, nisi poenitentiam egerit, ab se remove *Can. 4. & 6. c. 32. qu. 1.*, sed post actam poenitentiam eam recipere potest *Can. 7. eod., Cap. 3. de Adulter.* Vide etiam Hermam Pastorem *l. 2. Mandat. 4.* apud Cotele-rium *PP. Apostolic. t. 1. p. 87. ed. Amstelæd. 1724.*

§. CLIII. Verum propter adulterium separatio non permittitur, si mulier invita fuerit compressa (1); aut

vir deceptus, quod aliam mulierem uxorem putaverit (2); vel si uterque conjux ejusdem criminis reus sit (3); vel si vir aut opera, aut hortatu causa adulterii fuerit (4); vel si crimen remiserit uxori, cum qua concubuerit, licet ejus culpam non ignoraret (5).

(1) *Can. 3. c. 32. qu. 5.*

(2) *Can. 6. c. 34. qu. 1. ibique Glossa.*

(3) *Cap. 6. & 7. de Adulter.*

(4) *Cap. 6. de Eo qui cognov. consanguin. uxor.*

(5) *Can. 4. c. 32. qu. 1.*

§. CLIV. Quæcumque autem fuerit causa, non proprio arbitrio, sed re primum diligenter cognita, & ecclesiastici judicis sententia conjuges separantur (1). Quod faciendum in primis est, cum agitur de vinculo matrimonii, quod non facile, nec temere dirimendum est. Quare ob impedimentum dirimens matrimonium solutum haberi non potest, nisi primum ea de re sedulo quæsierit Judex Ecclesiasticus (2), atque edita sententia solutum declaraverit.

(1) Confer. Benedictum XIV. *de Synod. diæces. l. 9. c. 9. n. 4.*

(2) Conc. Tridentinum *Sess. 24. c. 20. de Reform.* matrimoniales causas Episcopi judicio commisit, Prælati inferioribus generatim exclusis. Hinc Benedictus XIV. causas matrimoniales eorum, qui subsunt Capitulo Veronensi, non ab ipso Capitulo, sed ab Episcopo Veronensi judicandas esse decrevit *in Constit. Regis Pacifici 59. §. 29. t. 4. Bullarii sui p. 285. ed. Rom. seu Ven. 1758.*; quemadmodum & similes causas non ab Abbate Cryptæ Ferratæ loci Ordinario, sed ab Episcopo Tusculano cognosci voluit *in Constitut. Inter multa 33. §. Tertium t. 2. p. 170.*

§. CLV. Quod judicium certo ritu expediendum est, ne quid in re gravissima inconsiderate, ac negligenter fiat. Nimirum in omnibus his controversiis publicus matrimonii Defensor esse debet, sive uterque conjux, sive alter tantum solutionem postulet, eoque citato gerenda sunt omnia, ut judicium valeat. Si

Judex ratum firmum habendum esse definiuerit matrimonium, neque quis ab ea sententia appellauerit, etiam matrimonii Defensor abstinere se à iudicii progressu debet; verumtamen ejus est provocare ad Judicem superiorem, cum sententia contra vim matrimonii lata est. Altera sententia si matrimonium similiter irritum declaretur, necesse non est longiori iudicio experiri, & tunc eo finito conjuges, qui interim, dum fervebat iudicium, novas nuptias inire prohibebantur, ad eas transire libere possunt. Semper tamen integrum est, etiam postquam duabus sententiis infirmatum est matrimonium, redintegrare iudicium, quoniam hæ sententiæ vim nunquam accipiunt rei iudicatæ (1).

(1) Cuncta hæc, quæ pertinent ad cognoscendas causas matrimoniales, earumque iudicia expedienda, accurate, lateque explicentur à Benedicto XIV. in *Constit. Dei miseratione* 23. t. 1. ejus *Bullarii* p. 49. ed. Romæ seu Ven. 1758.; quam constitutionem ipse Benedictus memorat in *Const. Si datam* 47. t. 2. *Bullarii* p. 236. & in *Constit. Etsi matrimonialis* 51. t. 4. p. 213.

TITULUS III.

DE INDULGENTIIS ET REMISSIONIBUS.

I. Indulgentiarum fons, & effectus.	IV. Variæ earum species.
II. Indulgentiæ plenariæ, vel partiales.	V. Earumdem finis.
III. Earum concedendarum potestas penes Ecclesiam.	VI. Indulgentiæ pro vivis, & defunctis.

§. I.

Habet Ecclesia thesaurum inexhaustum conflatum ex infinitis Christi meritis, Sanctorumque satisfactionibus (1), unde depromit Indulgentias, quibus remittit pœnas temporales, quas pœnitentes subire, & quibus sua scelera expiare debent. Sacramentalis absolutio veniam peccati tribuit, Indulgentiæ reum

criminis liberant à pœnis temporalibus, in quas æternæ vi sacramenti commutantur (2). Utraque potestas à Christo data Ecclesiæ est (3), & ea usus Apostolus veniam peccati dedit, & pœna solvit Corinthium, quem pridem ab Ecclesia eiecerat (4).

(1) *Extravag. 2. de Pœnit. & remission. int. Communes.* Vide etiam Benedictum XIV. in *Constit. Peregrinantes* 17. §. 4. t. 3. ejus *Bullarii* p. 75.

(2) Non desunt Theologi, qui per indulgentias tolli posse peccata venialia, etiam quoad culpam, existimant, sed hæc valde dubia sententia est, neque sanæ theologiæ rationibus convenit, quod ostendunt Passerinus de *Indulgent. quæst.* 7. n. 82., & Theodorus à Spiritu S. *cod. tract. t. 1. c. 5. §. 1.* Hinc si quæ occurrunt indulgentiarum formulæ, quibus quis à culpa, & à pœna liberari dicitur, ex vel falsæ haberi debent, uti monet Benedictus XIV. de *Synod. dioces. l. 13. c. 18. n. 7.* vel tribuendæ sunt eleemosynariis quæstoribus, quos increpat Clemens V. in *Clem. 2. de Pœnitent. & remiss.* Si quæ autem reperiantur indulgentiæ, in quibus ex. gr. quarta, aut septima pars venialium peccatorum remittitur, qualis est indulgentia data ab Urbano III. apud Du-Cangium *Glossar. med. & infim. Latinit. verb. Indulgentia*, eæ referendæ sunt ad remissionem pœnæ temporalis, & huc illa spectat Urbani indulgentia, uti patet ex ejus verbis, quæ describit Lucas Dacherius t. 3. *Spicilegii* p. 383. ed. Paris cit.

(3) Concilium Tridentinum *Sess. 25. in Decret. de Indulgent.* Confer Theologos, atque inter ceteros, Jueninium de *Sacram. Diss.* 13. *quæst.* 1., qui de vi Indulgentiarum, deque earum concedendarum à Christo Ecclesiæ data potestate contra Lutherum, Zuinglium, Calvinum, ceterosque hæreticos copiose disputat; & consule Amortum *Histor. Indulgentiar.*, & Theodorum à Spiritu S. de *Indulgentiis*, qui latissime de Indulgentiis agunt. Videndæ præterea sunt *les Conférences de Luzon tom. 7.*, ubi multa, & egregia de Indulgentiis occurrunt, & hic porro tractatus nuper in Italicum sermonem conversus descriptus est in *Diario Ecclesiastico Romano Supplemento dell' anno. 1790. per i mesi di Marzo, Aprile, Maggio, & Giugno.*

(4) Apostolus II. ad *Corinth. II.*, quem in Pauli locum vide Chrysostomum *Hom. 4. in 2. ad Corinth. opp. t. 10. p. 454. ed. Paris. indic.* Ambrosium, Anselmum, Thomam, aliosque apud Cornelium à Lapide in *Paul. Ep. 2. ad Corinth. c. 2.*, qui cuncti illum de plenaria indulgentia interpretantur. Præclarum aliud indul-